НОВАЕ ЖЫЦЬЦЁ

Цана асобнага нумару 500 м. п.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Вострабрамская вул., 9.
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 штодня апрача сьвяточных дзён.

Выходзіць раз у тыдзень.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкаю да хаты 2000 м. п. Для заграніцы ўдвая даражэй.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад ня вертаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 1000 мк., сярод тэксту 800 мк. і на апошняй страніцы 600 мк. за радок пэтыту ў 1 шпальт.

№ 6 | Субота, 7-га красавіка 1923 г. | Год I.

Культурнае сьвята.

11 красавіка ў Вільні пачынаецца першы зьезд вучыцялёў беларускіх сярэдніх школаў Заходняе Беларусі.

Гэтак, сьледам за вялікім **палітычным** сьвятам—пятымі ўгодкамі абвешчаньня незалежнасьці Беларусі, якое мы спраўлялі 25 сакавіка, беларускае грамадзянства будзе сьвяткаваць новае сьвята—**культурнае.**

Нашае культурнае будаўніцтва началі мы з пачатковае школы. Перш за ўсё трэба было паруціцца аб тое, каб беларускія народныя масы навучыць чытаць і пісаць у роднай мове. Гэта быў наш першы крок.

За апошнія гады нам удалося зрабіць і другі крок на гэтай-жа дарозе: мы збудавалі беларускую сярэднюю школу,—тую школу, што падгатаўляе сьвядомых культурных рабачаяў, расчыняе беларускай моладзі дзьверы да храміны вышэйшае навукі, дапамагае тварэньню асноваў нашае нацыянальнае культуры. Зьезд і адзначае сабой гэты новы этап у нашым культурным руху ўпярод!

На ўсей нашай культурна-прасьветнай працы вельмі цяжка адбіваецца падзел Беларусі на некалькі часьцін. Палітычныя межы, праведзеныя праз нашу Зямлю, той „кітайскі мур", які аддзяляе Заходнюю Беларусь ад Усходняе, не даюць згуртаваць і аб'яднаць усе высілкі беларускага народу ў кірунку тварэньня нацыянальнае школы і другіх культурных установаў. І беларускае грамадзянства ў Савецкай Беларусі, і пад Польшчай, і ў Латвіі прымушана ісьці сваей асобнай дарогай, разьлічаючы бадай выключна на сілы свае часткі Бацькаўшчыны.

І ўсё-ж такі ўсюды творчая культурная праца разьвіваецца. У Савецкай Беларусі, дзе знаходзіцца вялікшая часьціна нашага народу, бачым дзесяткі беларускіх школаў другое ступені, утрымліваных урадам. У Латвіі на семдзесят тысяч душ беларускага насяленьня, ёсьць дзьве ўрадовыя беларускія гімназіі. У Заходняй Беларусі, дзе нас ёсьць ня менш за два мільёны, ўрадовых беларускіх гімназій зусім няма, а ёсьць пяць прыватных: у Вільні, Несьвіжу, Навагрудку, Гарадку, Радашковічах,—ды ўсе пяць вядуць страшэнна вострае змаганьне з голадам...

Ня будзем затрымлівацца над пытаньнем, чаму і як гэта магло стацца, што пад уладай Польшчы быць вучыцелем беларускай гімназіі—гэта значыць быць мучанікам за сваю ідэю. Адзначым толькі мімаходам гэты сумны факт, лішне добра ўсім вядомы. Але чым горш, чым цяжэй палажэньне беларускае сярэдняе школы ў Заходняй Беларусі, тым цясьней павінны строіцца рады працаўнікоў на ніве беларускае сярэдняе прасьветы, тым больш патрэбна аб'яднаньне сіл дзеля супольнае працы.

Вось чаму мы горача вітаем першы зьезд беларускіх вучыцялёў сярэдніх школ, што пачынаецца ў сераду і будзе трываць чатыры дні. Тут, у Вільні, ўжо чатыры гады істнуе беларуская гімназія, якая высока трымае свой штандар і служыць прыкладам і ўзорам для ўсіх другіх. Тут, у Вільні, сабраны найлепшыя пэдагогічныя сілы нашы,—і супрацоўніцтва на зьезьдзе працоўнікоў места і правінцыі суліць важныя вынікі як з боку арганізацыі беларускіх гімназій, так і з боку пастаноўкі ў іх навучаньня. Згэтуль павінна ўварвацца ажыўляючая струя новага духу, новых пэдагогічных ідэй у-ва ўсе нашы провінцыяльныя школы.

Мы верым, што зьезд апраўдае ўскладаныя на яго спадзяваньні. Само жыцьцё вызвала скліканьне яго, каб разьвязаць доўгі рад пытаньняў, з якімі сустракаецца на кожным кроку кожная з беларускіх гімназій. Шчыра жычым яму ўдачы!

Лаўрыновіч.

✦✦✦✦

Нядоля беларускага вучыцельства.

З розных мястэчак і валасьцёў даходзяць да нас весткі аб гаротным становішчы нашага беларускага вучыцеля. Нудзіцца ён, бедны, без сваёй прафэсыянальнай працы, баліць яго сэрца, што дзеці вясковыя дзічэюць без навукі, бо няма сваіх беларускіх школ, а калі некаторыя з іх і вучацца ў школе польскай, дык надта мала карысьці выносяць для сябе адтуль, бо цяжка дзіцяці перамагчы і мэханізм чытаньня ў чужой мове і зьмест таго, што чытаецца. А праглядае наш безработны вучыцель пісьменныя працы дзяцей нашых з школы польскай—яшчэ большая злосьць абурае яго: ніякай сыстэмы ў навучаньні дзяцей чужой мове, непраўляныя па 2 месяцы сшыткі. Відаць з усяго, што і вучыцельцы польскай нялёгкая з нашымі дзяцьмі праца, няма ахвоты да яе, ды мусіць неадпаведным спосабам падгатавана і сама вучыцелька ды і не дапасованы падручнікі польскія да навучаньня нашых дзяцей ў чужой для іх мове.

Мучаюцца дзеці, мучыцца польская вучыцелька, і хварэе душой кваліфікаваны але безработны беларускі вучыцель, спастрагаючы усё гэта, ды седзючы без працы і без грошай.

Ведаем мы, з афіцыяльных даных, што сярод польскага вучыцельства ёсьць некваліфікаваных 9.784 асобы („Głos Nauczycielski"). Мусіць з гэтае лічбы значная частка працуе ў польскіх школах на нашых беларускіх абшарах, бо прыглядаючыся да іхняй працы, мы прымушаны сьцьвердзіць, што вялікая частка іх не адпавядаюць свайму назначэньню, калі нават зусім не казаць тут аб тым, як захоўваюць яны сябе сярод беларускай вясковай і местачковай люднасьці. Маем на гэта дужа шмат яскравых фактаў, але гэта зробім тэмай асобнага артыкулу.

Вернемся да сяняшняе тэмы — аб вучыцельстве беларускім. Калі дрэнна становішча наагул беларускага вучыцеля, дык ня лепшае яно з боку маральнага і грамадзкага і для тых нашых вучыцялёў, якія скончылі польскія курсы ў Кракаве.

Праўда, з матэрыяльнага боку яны ў значна лепшым становішчы за тых, што ня былі на курсах: „кракавякі" атрымоўваюць увесь час сталую вучыцельскую пэнсію; яны ёсьць на грашавым утрыманьні Міністэрства Асьветы і знайходзяцца ў яго распараджэньні.

Прыгледзімся да таго, як-жа распараджаецца імі Міністэрства. У школах беларускіх ім працаваць не даюць, бо і самых школ нашых не адчынена Урадам дагэтуль ані воднай новай за час працы нашых паслоў ў Сойме. За гэнымі вучыцелямі сачаць усе, каму так падабаецца сачыць за кожным інтэлігэнтам—беларусам: і польскі ксёндз, і пан-абшарнік, і засьцянковы шляхціц, і яўная і тайная паліцыя. І сядзіць няшчасны наш вучыцель-кракавяк ціхаціхутка, як мыш пад венікам, дбаючы аб тым, каб злой „opinji" не далі аб ім „miarodajne" асобы ў Міністэрства Асьветы, якое, зьбіраючы гэтыя „opinji", мае вызначаць іх па свайму погляду на пасады ў польскія або ў беларускія школы залежна ад.., здольнасьцяў і перакананьняў вучыцеля.

Нейкі чорны дух, нейкая злая езуіцкая воля адчуваецца ў сыстэме гэтых назначэньняў. Яшчэ за час гадавых курсаў ў Кракаве Міністэрству было дасканальна вядома, хто з курсантаў добра ўладае беларускай мовай і — як кваліфікаваны вучыцель і шчыры беларус—можа добра паставіць беларускую школу; дык вот-жа якраз гэтыя вучыцелі і назначаюцца цяпер праз Міністэрства ў... польскія школы, ды яшчэ куды?—ў школы на Кангрэсоўцы. Дагэтуль мы ведаем, што вучыцель Вішнеўскі назначаны ў польскую школу аж у Лодзь, Бочка Янка—ў Серацкі павет Калішскае зямлі; іншыя хоць і на Бацькаўшчыне, але прымушаны працаваць ў польскіх школах; так вучыцель Маеўскі назначаны ў Столпцы, а вучыцелька Колкавічанка—ў Івенец.

Каб скомпромітаваць хоць тыя нялічныя школы беларускія, якія яшчэ трымаюцца ў нас, назначаюцца у іх вучыцелькі з былых кракоўскіх курсантак, якія там, у Кракаве яшчэ выказывалі свае непрыхільныя адносіны да ўсяго беларускага, якія слаба ўладаюць беларускай мовай і нават не маглі сваей біографіі напісаць ў роднай мове. Маем на гэта яскравы факт з ня так далёкіх дзён—гэта назначэньне вучыцелькі Зялінскай у адну-ядынаю школу беларускую на усей Горадзеншчыне, ў самай Горадні.

Вось прыклады становішча нашага беларускага вучыцельства і „таляраваньня" яго і школы нашай школьнаю польскаю уладай. Ня гледзючы на ўсе абяцанкі нашым паслом з боку Ураду мы бачым, што справа беларуская школьная ня толькі не палепшаецца, але становіцца горш з кожным днём.

С. Міхайлоўскі.

✦✦✦✦

Палітычныя падзеі.

Польшча. Старшыня міністраў ген. Сікорскі выдаў адозву да люднасьці „Kresów Wschodnich" з прычыны прызнаньня польскіх граніц.

Дарагавізна ў Польшчы, згодна афіцыяльным аблічэньням паднялася ў сакавіку на 35 працэнтаў.

Літва. Паміж Літоўскім Урадам і дэлегацыяй Клайпэды вядуцца перагаворы ў справе статуту для Клайпэды. Згодна з праектам статуту Клайпэда становіць аўтанамічную складовую частку Літоўскай Дзяржавы. Органамі аўтаноміі зьяўляюцца 1) Краёвая Тарыба (рада) і 2) Дырэктарыят, які складаецца з 3 сябраў, і залежыць ад Тарыбы. Справы заграічныя, абароны, дзяржаўнай прыналежнасьці, эміграці, іміграціі, фінансавыя, мытныя, камунікацыі належаць да кампэтэнцыі Цэнтральнага Літоўскага Ураду. Увядзеньне абавязковай вайсковай службы вайсковых рэквізыцый вымагаюць згоны 2/3 сябраў краёвай Тарыбы. Справы падаткаў, земляробства, промыслу, гандлю, суда, школы, рэлігійныя, санітарныя, грамадзкія, паліцыя і інш.—падлядаюць кампэтэнцыі аўтанамічных органаў Клайпэды. У Літоўскім урадзе інтарэсамі Клайпэды ведае асобны міністар, які назначаецца прэзыдэнтам па прапазыцыі Тарыбы. Да Літоўскага Сойму Клайпэда выбірае паслоў на агульных падставах літоўскай Канстытуціі. Усе ўрадоўцы ў Клайпэдзе павінны быць мяйсцовага пахаджэньня. Урадовай мовай ёсьць мовы літоўская і нямецкая, якія маюць роўныя правы і абавязковы для ўсіх служачых. Статут можа быць зьменены за згодай 3/4 сябраў Краёвай Тарыбы, але толькі ў межах компэтэнцыі гэтай Тарыбы.

Нямеччына. Манархісты і нацыяналісты хацелі выкарыстаць для сваіх мэтаў рэвалюцыйныя настроі, выкліканыя ў Нямеччыне ненасытнымі жаданьнямі імпэрыялістычнага францускага капіталу, падгатаўляючы пераварот і ўвядзеньне дыктатуры паноў, падобна як гэта зрабіў Муссоліні ў Італіі. Гэты фашыстаўскі пераварот манархісты падгатаўлялі разам з партыяй нацыяналістаў і ўцяглі ў гэтую работу і так званых нацыянальных сацыялістаў, якія пад формай сацыялізму хочуць вясьці работнікаў па думцы рэакцыйнага нацыяналізму. Загаворшчыкаў арыштавалі. Сярод іх шмат быўшых афіцэраў, якія мелі зносіны з ген. Людэндорфам.

Францускія акупацыйныя ўлады выдалі загад зрабіць вобыск і рэквізацыю аўтамабіляў на заводзе Крупа ў Эссэне. Рабочыя запратэставалі. Войскі загадалі разыйсьціся, а калі работнікі ня паслухалі пачалі страляць. Забіта 10 работнікаў і 33 ранена. Шмат арыштаваных.

Баўгарыя. Найвысшы трыбунал абвясьціў прыгавар у справе быўшых міністраў кабінэту Радаславава і генэралаў, якія прыгавораны на розныя тэрміны цяжкага вастрогу і на грашовы штраф на агульную суму 32 мільярды 700 мільёнаў.

Англія. Ходзяць чуткі, што Бонар-Лоу падаецца ў адстаўку.

У Месапатаміі арабы паднялі паўстаньне проціў Англіі, якая жывучы выключна з каленій, неміласэрна іх эксплёатуе і крыўдзіць. Ангельцы выслалі 300 аэраплянӑў, каб задушыць паўстаньне свабадалюбівых арабаў.

Амэрыка не падпісала пастановы Рады паслоў у справе ўсходніх граніц Польшчы, лічучы, што Усходняя Галічына на падставе Лондanскага дагавору павінна належыць да Украіны.

З жыцьця лужыцкіх славян.

97 вучоных-славістаў з праф. Бодуэн-дэ-Куртэнэ на чале выслалі да Рады Лігі Нацый мэморыял аб прызнаньні палітычнай і культурнай аўтаноміі для лужыцкіх славян.

Польскія студэнты на паліцэйскай службе.

„Unz. Fr." паведамляюць з Варшавы, што Камісар Ураду запрасіў 200 студэнтаў для ўдзелу ў аблавах на „чужаземцаў", якія ня маюць права аставацца ў Польшчы. Такія студэнты нашліся (чаго ў нас ня бывае!) і атрымалі адпаведныя інструкцыі каго ім трэба затрымліваць.

Мастацка-прамысловая выстаўка ў Маскве.

Мастацка-прамысловая выстаўка ў Маскве дужа зацікавіла чужаземцаў; прадстаўнік Амэрыкі закупіў увесь украінскі аддзел хатняга прамыслу.

✦✦✦✦

Сучасная усе узрастаючая дарагавізна стварае немагчымыя варункі для выданьня газэты. Ад грашовага падтрыманьня праз беларускае грамадзянства залежыць рэгулярны выхад нашай часопісі.

Складайце ахвяры на родную газэту!
Падпісывайцеся і заахвочывайце іншых да падпіскі!
Рэгулярна ўнасіце падпіску і даплату!

Весткі з Сойму.

Беларускім Пасольскім Клюбам былі ўнесены сьпешныя прапазыцыі ў справе арыштаў і зьдзеку над арыштаванымі ў Горадзеншчыне і Віленшчыне. На пленарным паседжаньні Сойму сьпешнасьць прапазыцый падтрымлівалі паслы кс. А. Станкевіча і С. Баранаў.

Прамова п. Кс. А. Станкевіча. Высокі Сойм! Адносіны між польскай адміністрацыяй і люднасьцю на беларускіх землях самыя дрэнныя. Адносіны гэныя ўсьцяж псуліся, а цяпер, калі ўсходнія граніцы Польшчы прызнала Эўропа, кепскасьць гэтых адносін павысілася яшчэ больш. (Крык. Пратэсты). Гэта зьявішча змушае нас задумацца што да сваей будучыны ў Рэчыпаспалітай Польскай. З усіх куткоў беларускай зямлі даходзяць да нас весьці аб нязвычайна многіх арыштах. У Гродзеншчыне, Віленшчыне, Меншчыне адбываюцца масовыя арышты безбароннай беларускай людпасьці і зьдзекі над ёй. (Галасы на правіцы: Стыдаўся-б ксёндз!) І каго-ж арыштоўваюць! Прадусім спакойных культурных працаўнікоў, беларускую інтэлігенцыю. У пав. Дзісенскім арыштаваны вучыцялі: Начопка, Астапчык, Лапіцкі, Малатоўвік, коопэратор Бабіч, духоўны (гэтым разам не каталіцкі, як было за часаў Сярэдняй Літвы) праваслаўны Сурвіла з пав. Дунілавіцкага. Арыштовываюць сябраў нашых пасольскіх сэкратарятаў, як Латыша ў Крынкак, арыштовываюць так-жа сялян сьвядомых беларусаў, як Бацяна ў Мала-Бераставецкай гміне, Гродзенскай губ. А калі запытаем, за што, дык адказ просты: за адно сьмелае прызнаньне, сябе беларусам. А як хто выступіць чынна ў абароне свайго народу і правоў яго; ў абароне сваей роднай школы, сваёй мовы ў касьцеле і царкве, ў абароне сваей зямлі, і калі пашырае легальную беларускую газэту і кніжку, такога польская адміністрацыя завець бальшавіком, ворагам гасударства і часта нават бандытам.

Дык нічога дзіўнага, што турмы ў Беластоку, Горадні і Вільні перапоўнены спакойнай беларускай інтэлігенцыяй. Папаўшую-ж такім чынам у турмы нашу інтэлігенцыю падчас сьледства бязлітосна б'юць, зьдзекуюцца і цэлымі гадамі трымаюць бяз суду ў турмах. (Крык. Голас: дзе там цэлымі гадамі, нашто перасолівацъ?) Тыя аб якіх тут гутарка, сядзяць ужо ў Горадні і Беластоку другі год. Некаторыя з іх былі страшэнна бітыя.

Час маю агранічаны, дык не змагу тут вылічыць усіх тых зьдзекаў уладаў над нашымі палітычнымі праступнікамі, аб якіх я ведаю. Дык затрымаюся толькі на адным прыкладзе. У ночы з 12 на 13 траўня 1922 г. паліцыя арыштавала Андрэя Рошчэнка (цяпер сядзіць у Беластоцкай турме, як палітычны). Пасьля арышту завялі Рошчанку ў Бельск да паветавай паліцы і там заступнік Камэнданта паліцыі Бжэнчэк з падуладнымі сабе паліцыянтамі так зьдзекаваўся над Рошчанкай: а) білі яго кулакамі па твару і галаве. б) Клалі на падлогу і білі па ўсім целе прыкладамі ад стрэльбаў. с) Таптолі Рошчэнку нагамі і білі па нагах жалезным прэнтам. д) Заступнік камэнданта Бжэнчэк браў Рошчэнку абедзьвемі рукамі за вушы і цягнуў іх у бакі. Гэтакае страшэнае мучэньне зносяць нашы палітычныя. Зварочаліся мы з інтэрпэляцыяй да п. Міністра Справядлівасьці і п. Міністар быў ласкавы адказаць...

Маршалак: Прашу кончыць, бо буду прымушаны адняць ксяндзу голас.

Як так, дык кончу, хоць маю яшчэ многа чаго сказаць. Зноў маем весткі, што хоць п. Міністар прырок нейкае палепшаньне палітычным у турмах, то мусіць гэта нічога не памагло, бо нікаторыя з іх з адчаю адмаўляюцца прымаць ежу і стараюцца пазбавіць сабе жыцьця.

Дзеля вышэйсказанага ў імя людзкога пачуцьця, ў імя прынцыпаў этычных, пануючых у гэтым Сойме, ў імя справядлівасьці заклікаю Высокі Сойм, каб галасаваў (Голас: за здраднікамі) за сьпешнасьцю нашых дамаганьняў. Дамаганьні-ж гэты вось якія: Высокі Сойм няхай пастановіць: загадаць п. Міністру Справядлівасьці, каб 1) як найхутчэй 40 беларускім палітычным у Гродзенскай турме і 50 у Беластоцкай даручыць акт абвінавачэньня і вызначыць суд, 2) палепшыць нязноснае жыцьцё ў турмах і 3) разсьледаваць справу зьдзекаў і біцьця палітычных, каб пакараць вінаватых. (Крык ня перастае).

Прамова п. Сяргея Барана. Высокі Сойме! Дамаганьні нашы ў справе масавых арыштаў Беларусаў робімо не для дэмонстрацыі, але дзеля паказаньня таго безпраўя, якое тасуецца да Беларускага Народу.

Ад 1919 г. адміністрацыя на нашых землях уводзіць для нас асаблівы спосаб урадаваньня, гэта знача: апіраецца не на права, але на кій. Замест права заўсёды панавала і пануе безпраўе. За кожны праяў жыцьця нашага грамадзкага, культурнага, або эканамічнага людзей нашых кідаюць у турмы, арганізацыі закрываюць, а кожны зварот да ўлады мясцовай, ці цэнтральнай астаецца без адказу. Так было цэлы час і так ёсьць аж да апошніх дзён.

Мы прышлі ў Сойм, каб спыніць гэтыя тэндэнцыйныя бязпраўя, каб беларускае жыцьцё паставіць пад абарону права, каб выясьніць, што паводле Конституцыі ёсьць для нас дазволена, а што не. Да гэтых часаў на нашых землях усё, што насіла беларускі характар, было недазволеным. Вось адзін прыклад: 1921 і 1922 г. Гродзенскае Паветавае Стараства безапеляцыйна закрыла 20 коопэратываў, якія нат ня мелі выключна беларускага народнага характару, бо былі ў іх і палякі, і беларусы і жыды. Адгэтуль ясна, што коопэратывы гэтыя не маглі быць конспірацыйна-палітычнымі арганізацыямі, а былі арганізацыямі эканамічнымі і былі згодны з правам. Аднак іх закрылі. Закрылі таксама Беларускі Нацыянальны Камітэт у Горадні і некалькі арганізацыяў моладзі, дзеля таго, што ўсё гэта было быццам нелегальнае. Апошнім часам масавыя арышты спатыкаем ня толькі ў Горадзеншчыне, але на ўсіх абшарах беларускіх у межах Рэчыпаспалітай Польскай. Апрача таго, што ў Горадзенскім пав. арыштавана некулькі дзесяткаў асоб, у Віленшчыне пасаджана ў гэтых днях больш, як 700 чалавек беларусаў. Гэта ёсьць вылаўліваньне беларускіх душаў, гэта ёсьць гвалт над беларускім народам! Далей так быць ня можа. Вот-жа, каб агарадзіць правам беларускае жыцьцё і каб раз назаўсёды спыніць гэтыя ўсе тэндэнцыйныя арышты, мы ўносім свае дамаганьні. Бо каго-ж паарыштовывалі апошнім часам? Найболып тых сьвядомых беларусаў, якія працавалі падчас выбараў разам з Беларускім выбарным камітэтам за № 16. Дык людзі гэтыя паступаюць легальна, яны сусім не працуюць тайна, а іх запісываюць да чорнай кніжкі, робяць рэвізыі, і хоць нічога не знаходзяць, апрача легальнай беларускай літэратуры, арыштовываюць і садзяць у турмы. Далей так быць няможа. У дэмократычным гаспадарстве адміністрацыя павінна шанаваць права і павінна ведаць, што ёсьць у згодзе з правам, а што не. Калі пасол прыяжджае на так званыя „Крэсы Всходне“, а да яго прыходзяць сяляне з рожнымі скаргамі і жалямі, дык ні адзін з іх не пазволіць, каб гэта ўсё рабілася ў яго хаце, бо гэта даволі, каб пасьля паліцыя яго арыштавала.

Панове, разходзіцца ня толькі аб арыштах, але таксама і аб гэнае біцьцё, якому падаюць арыштаваных беларусаў. (Крыкі).

На аснове вышэйсказанага Высокі Сойм няхай пастановіць заклікаць урад, каб: а) якнайхутчэй здаў аб гэтым справаздачу Сойму' і б) каб стварыць з 5 асоб соймавую камісію, ў якой быўбы і пасол беларус, дзеля разсьледаваньня справы.

Пасьля нашых прамоўцаў абьясьняў гэту справу Міністар справядлівасьці п. Макоўскі. Ён заявіў, што гродзенскім і беластоцкім арыштаваным ужо даручаны акт абвінавачаньня і што хутка будзе суд. Што да надужыцьцяў паліцыі, дык ён пастараецца пакараць віноўных.. Беларусаў арыштаваных па яго славах, вінавацяць у нейкім паўстаньні процiў Польшчы.

УВАГА! Рэдакцыя і адміністрацыя газэты „НОВАЕ ЖЫЦЬЦЕ“ з 20-га сакавіка (марца) зьмешчаецца на ВОСТРАБРАМСКАЙ вул. № 9.

С. Кл.

Аб новай хвалі ўцекачоў.

Як толькі пачнецца вясна, трэба спадзявацца аднаўленьня руху ўцекачоў з б. Расеі ў родныя месцы. У сувязі з гэтым цікава пазнаёміцца з тымі агуламі, якія дала рэпатрыяцыя дасюль і з тымі пэрспэктывамі, якія яна рысуе нам наперад.

Як ведама, лік уцекачоў з польскіх і беларускіх губэрняў, праз якія ў свой час прайшла паласа фронтаў эўропэйскае і расейска-польскае войнаў, абілічваецца ў 5—7 мільёнаў душ. Найбольшы лік уцекачоў выпадае на гэткія нацыянальнасьці: палякоў, беларусаў, украінцаў (русінаў) і жыдоў. Простых цыфраў, якія паказвалі-б, колькі было ўцекачоў кожнае нацыянальнасьці, разумеецца, няма. Аб гэтым больш-менш акуратна можна судзіць толькі на ніжэйпаданых цыфрах уцекачоў, якія вяртаюцца:

Нацыянальнасьць уцекачоў	1912 г.	1919 г.	1920 г.	1921 г.	Агулам
	у тысячах				
Палякі	227	760	332	666	1985
Беларусы	1	20	39	451	511
Украінцы	15	80	116	76	287
Рускія	322	235	10	17	584*)
Жыды	„	4	3	18	25
Інш. нац.	40	130	59	21	250
Агулам	605	1229	559	1249	3642

За чатыры гады вярнулася на родныя попелішчы больш, як 3 з паловай мільёны чалавек. За 1922 г., за які яшчэ ведамасьцяў няма можна думаць, што вярнулася ня менш, як ў ранейшым 1921 годзе, або гэтак сама каля 1¼ міл. і ўсяго, трэба лічыць, вярнулася ўжо каля 5 міл. уцекачоў.

З ніжэйпаданае табліцы працэнтовых даных выясьняецца групіроўка нацыянальнасьцяў сярод вярнуўшыхся ўцекачоў (за гады 1918-1921);

*) Значная лічба так званых „рускіх“ уцекачоў тлумачыцца вельмі проста: напр. у Баранавічах пры рэгістрацыі уцекачоў польскія ураднікі упарта цьвярдзілі, што беларусаў няма і нават зусім сьвядомых беларусаў запісывалі „рускімі“. Рэд.

Вялікдзень.

Вялікоднае сьвята належыць да цыклу вясеньніх сьвят. Прабуджаючаяся да жыцьця прырода пасьля зімовай сьцюжы і сумрочнасьці выклікае ў людзкім сэрцы радасьць, якою чалавек выказывае ў спэцыяльных урачыстасьцях. Прадстаўленьне аб „вялікадні“ у усходніх славян мае сваёй крыніцай старадаўні сказ дахрысьціянскіх часоў аб тым, што на вясну сонца так „разыгралася“, ажна цэлы тыдзень ня зыходзіла з неба. Гэты тыдзень быў адным „вялікім днём“. Назва „пасха“—перанята з жыдоўскай біблії. Гэта стара-гэбрэйскае слова, азначае—скакаць. Бог, паводлуг біблійнага паданя, забіваў первянцоў у Эгіпце. Пры гэтым ён праскаківаў праз ізраільцянскіх первянцоў, якіх не забіваў.

Первабытны чалавек абдзяляў чалавецкімі ўласнасьцямі ўсё, што дзеецца ў прыродзе. Здавалася яму, што навакола адбываецца нейкая барацьба зла і дабра, нейкае змаганьне двух варожых сілаў, з якіх адна была сонцам, днём, радасьцю, вясной, сьвятлом, жыцьцём, а другая — ночай, сумам, зімой, цемрай, сьмерцяй. У рожныя часы гэныя сілы называліся па рожнаму, мелі рожныя імёны, але сутнасьць іх змаганьня праз усе часы і мейсцы была аднолькава. Калі добрая сіла называлася Ормуздам, дык злая мела назову Арымана, калі добрая называлася Яговэ, дык злая — Зьмеем Спакусіцелям, а калі добрая стала называцца Ісусам, злую сталі зваць Шатанам і г. д. У той час, калі ў іншых краёх хрысьціянства затушавала ранейшае ідалапаклоньніцтва ў нас, на Беларусі. паганскія абраднасьці з царкоўнымі да апошніх гадоў ішлі бок-о-бок. У нас абраднасьці і звычай двоіліся, дзеля гэтага іх у нас у некаторых глухіх куткох і па сягоньнешні дзень вельмі багата засталося.

Вясна — гэта вялікая перамога дабра. Зімовае зло адыходзіць, усё будзіцца да жыцьця, выглядаюць з-пад сьнегу кветачкі, прылятаюць птушкі і радасна чырыкаюць. Чалавек арганізуе радасныя веснавыя ўрачыстасьці і лучыць іх з павер'ямі аб адвечнай барацьбе дабра са злом сьвятла з цемрай, жыцьця са сьмерцяй.

Лягэнды і ўрачыстасьці вяснавыя так падобны да сябе ў рожных народаў — хрысьціянскіх і паганскіх, хрысьціянскія ўрачыстасьці зьяўляюцца так выразнымі, амаль даслоўнымі, паўтарэньнем старажытных паганскіх, што па сутнасьці можна гаварыць не аб рожных рэлігіях, але, бадай, аб аднэй рэлігіі, якая праходзіць праз усе народы і краі, толькі зьмяняючы імёны багоў і надаючы ім розны маральны характар, залежна ад маральнага ўраўня людзей у кожным часе і мейсцу.

Так напр. да найболей распаўсюджаных веснавых сымвалаў належыць яйцо. Усё жывучае родзіцца з яйца, дзеля гэтага яйцо заўсёды лічылася за адзнаку жыцьця, размнажэньня, адзнака прыроды, якая абудзілася ад зімовага сну.

Жыватворчае бажаство часта прадстаўляецца ў сьветлым авале, як бы ў орэоле, напамінаючым яйцо. Шмат ёсьць абразоў Ісуса, якія малююца як бы ў імгле яйцавіднай формы, альбо ў такойжа сьветлянай аблямоўцы. Такім-жа чынам малюецца індускі Будда—седзячым быццам пасярод сьветлянага яйца. Апрача таго ўвесь сьвет уважаецца часам за яйцо, за якую-сь цэласьць яйцавіднай формы. (Праўду кажучы не без падставы, бо—як ведаем цяпер—плянэты рухаюцца па эліпсам, г. ё. па лініях, якія болей-меней маюць форму яйца). У гэткім выпадку Будда, ці Хрыстос нарысованы, ці выразаны сярод яйца, выабражаў галоўную істоту, жывучую ў яйцы сьвету,—сутнасьць сусьветнага яйца. Нашы беларускія сяляне верылі, што акропленая пасьвянчонай вадой вярба выганяе начысьцікаў, хваробы, лечыць жывёлу. Сяляне б'юць вярбой адзін аднаго і пры гэтым кажуць шаптунскі загавор заклінаньне.

Гэты звычай і загавор цягнецца на Беларусі з дахрысьціянскіх часоў, калі дзікары даўней прадстаўлялі хваробы жывымі істотамі, якіх трэба біць.

Есьць яшчэ адзін вялікодны звычай, які пераняты ад ідалапаклоньнікаў. Гэта страляніна ў царквох на усяночвую. Гэткім чынам усе дзікары выганялі даўней „нячыстых духоў“. У Сібіры і цяпер так робяць шаманы.

У нас, на Беларусі, яшчэ ўжываецца „валочобня“ ад слова „валачыцца“. Як кажуць нашы вучоныя, гэта звычай чыста беларускі, таксама дахрысьціянскі. Калісьці на Беларусі хадзілі кукольнікі або скамарохі. За гэтыя прадстаўленьні пад вокнамі гаспадароў камэдыянтам давалі падарункі: грашыма, харчамі, гарэлкай і т. д.

На хрысьціянства мелі ўплывы розныя грамадзкія цячэньні, найважнейшымі былі аднак два—жыдоўскі і паганскі. У першых сталецьцях бачым няўпынныя споры і змаганьні паміж хрысьціянамі-жыдамі і хрысьціянамі-паганамі. Так напр. хрысьціяне-жыды лічылі, што прыймаючы хрысьціянства трэба выпаўняць абрад абразаньня, хрысьціяне-пагане адкідалі абразаньне разам з іншымі жыдоўскімі звычаямі. Прычынай вострай барацьбы было таксама пытаньне, калі трэба сьвяткаваць штогоднае сьвята вясны—ці 15 дня жыдоўскага

Нацыян.	1918 г.	1919 г.	1920 г.	1921 г.	Агулам
Палякі	37,5	61,9	59,3	53,2	54,5
Беларусы	0,2	1,6	6,9	36,1	14,0
Украінцы	2,5	6,5	20,6	6,1	7,9
Рускія	53,1	19,1	1,9	1,3	16,0
Жыды	„	0,4	0,6	1,5	0,7
Інш. нац.	6,7	10,5	10,7	1,8	6,9
	100	100	100	100	100

Як бачым у руху ўцекачоў розных нацыянальнасьцяў заўважаецца пэўны парадак. Першымі ў масе йдуць у родны бок рускія з беларускіх і украінскіх губэрняў. У першым годзе яны даюць на 200-300 тысячаў уцекачоў, або ад 20 да 53% агульнагў ліка ўцекачоў. Аднасчасна з імі рухнуліся палякі, якія ўжо на другі год занялі пануючае палажэньне, складаючы з гэтага часу ў агульнай масе ўцекачоў больш, як палову.

Надайшоўшая ў 1920 г. вайна паміж Расеяй і Польшчаю зьменшыла лік уцекачоў амаль што ў тры разы. Але ў новым 1921 годзе, калі скончылася вайна, ўцекачоўская хваля вярнулася да ранейшае вышыні і ў гэтым годзе на другім месцы па ліку ўцекачоў сталі ўжо беларусы, даўшы каля 451.000 ўцекачоў, або 36,1%. Гэтую пляновасьць „нацыянальных уцекачоўскіх хваляў“ можна вытлумачыць больш-менш гэткім чынам:

Палякі - ўцекачы прадстаўляюць у масе больш рухлівыя слаі інтэлігэнцыі, гандлярнікаў і мяшчанства. Гэтыя слаі прыстроіліся ў Расеі за час вайны ня блага, але радыкальная зьмена ўнутранае палітычнае і сацыяльнае сытуацыі („кастрычнікаўская рэвалюцыя“) Расеі, адбіўшаяся вельмі ярка якраз на гэтых самых слаёх, і з другога боку — адраджэньне Польшчы, як самастойнае дзяржавы — ўсё гэта разам стварыла адваротны бег палякоў на бацькаўшчыну раней за ўцекачоў іншых нацыянальнасьцяў.

Уцекачы-беларусы і украінцы—гэта ў вялізнай большасьці маса сялянская, як ведама мала рухлівая. Да таго-ж яшчэ яны былі перакінены далёка ў Расею, ў яе самыя аддалёныя губэрніі, ў сельскія мясцовасьці за шмат тысячаў вёрст ад бацькаўшчыны, тымчасам як польскія ўцекачы аселі ў бліжэйшых часьцях Расеі, ў гарадзкіх цэнтрах, адкуль і недалёка і ня так цяжка дабрацца да граніцы.

Праз гэта лёгка зразумець, чаму напр. беларускія ўцекачы рушылі пазьней.

Агулам кожная нацыянальнасьць ува ўсёй масе ўцекачоў дае гэткі процэнт: палякі—54% (1985 тысяч), рускія—16% (584 тыс.), беларусы—14% (511 тыс.), украінцы 7,9% (287 тыс.), жыды — 0,7% (25 тыс.) і іншыя нацыянальнасьці—6,9% (250 тыс.).

Калі дапусьціць з большаю доляю праўдзівасьці, што выехаўшыя ў Расею за час Эўропэйскае вайны ўцекачы з беларускіх губэрняў, якія цяпер уваходзяць у межы Польшчы, — складаюць каля 1½ мільёна душ, дык адсюль выходзіць, што ў бегу цяперашняга году, менш яшчэ, ў працягу летніх і вясеньніх месяцаў павінна ўліцца ў нашыя районы каля мільёну нашых грамадзян. Бо згодна з мірным трактатам паміж Саюзам Социялістычных Рэспублікаў і Польшчаю апошнім срокам павароту ўцекачоў зьяўляецца 1 кастрычніка б. г.

Гэта прадстаўляе сабою факт гэткага вялізнага значэньня для нашага беларускага грамадзкага жыцьця, што да яго павінна быць прыкована самая напружаная ўвага нашых грамадзкіх колаў.

Лёгка прадбачыць, у якім маральным і матар'яльным палажэньні прыбудуць гетыя масы ўцекачоў. Зруйнаваныя саўсім, пазбаўленыя ўсяго самага неабходнага, галодныя, абарваныя, яны будуць прадстаўляць сабою самую безабаронную ўва ўсіх значэньнях масу, ўдзячнае поле дзеля разьвіцьця ўсялякага гатунку хваробаў, эпідэміяў і г. д.

Неабходна падняць трывогу, выясьніць, што замерваецца зрабіць у гэтым сэнсе ўлада. Якія яе пляны, што да парадку прыняцьця гэтых уцекачоў, праходжаньня іх праз эміграцыйныя этапы і далейшага ўстройства. Ці будзе захаваны той самы парадак рэчаў, які меў месца ў мінулыя гады, дзеля характарыстыкі якога досіць сказаць, што ён каштаваў жыцьця 120 служачым аднаго толькі этапнага пункту ў Баранавічах.

Але й само беларускае грамадзянства павінна выдзяліць адпаведныя сілы, органы і кошты дзеля самастойнае грамадзкае падмогі ў розных кірунках уцекачом, якія будуць прыбываць.

Перш за ўсё спатыкаецца пільная патрэба ў стварэньні гэткіх органаў пры кожным этапе, якія давалі-б неабходную юрыдычную падмогу тут-жа, зараз-жа пасьля пераходу граніцы, выясьняючы правы і абавязкі прыбыўшых уцекачоў у новых варунках палітычнага жыцьця. сачылі-б за правільнасьцяй працы этапных уладаў у адносінах да беларускіх уцекачоў. Няведаньне новых парадкаў жыцьця на бацькаўшчыне, чаканьне розных строгасьцяў з боку новых уладаў, align="" рознага гатунку небясьпекі і страхі ў гэтым сэнсе, надта часта вельмі небязгрунтоўныя — ўсё гэта страшэнна блага ўплывае на псыхіку ўцекачоў.

Нярэшце колёсальнае пытаньне устройства ўцекачоў на старыя месцы, зварот зямлі і інш. старым уласьнікам, абесьпячэньне беззямельных і незаможных уцекачоў, адным словам работы прадбачыцца прорва.

І гэта работа трэбуецца ня толькі з спачуцьця ўцекачом, але і ў імя нацыянальнага самазахаваньня. Вось дзеля чаго мы спадзяёмся, што патрэбныя сілы і кошты, дзеля гэтае неадкладнае работы будуць знойдзены і самая работа будзе выпаўнена так, як вымагае яе сапраўдны інтэрас.

✦✦✦✦

Капіталістычны лад.

Аўтар кнігі „La Marche au Socialisme“ прафэсар палітычнай эканоміі Э. Міло, разглядаючы ў сваей працы эвалюцыю сучаснага капіталістычнага вобчэства, падчырківае страшнае ненармальнае становішча, несправядлівыя адносіны паміж людзьмі перш-на-перш з эканамічнага боку.

Пачынаючы з Францыі і канчаючы Амэрыкай з статыстычнымі данымі Міло даказывае, што ўсюды невялічкая група людзей захоплівае сабе большую часьць усіх даходаў краю, астаўляючы на долю ўсяго насяленьня толькі мізэрныя драбніцы. І выходзе так, што ў руках малой меншасьці зьбіраюцца нязьлічаныя даходы, скарбы, роскаш, а ў другіх—бедната, холад, голад, хваробы, выміраньне. Зусім зразумела, што ў рукі гэтых капіталістаў пераходзяць матэр'яльная і духовая культура края.

Вось некалькі яркіх прыкладаў згніўшага капіталістычнага ладу.

У Францыі 50 асоб, якія маюць багацтва вышэй 4860 мільёнаў франкаў. Калі з гэтай сумы лічыць па 5% у год даходу, дык кожны з гэтых тоўстасумых будзе атрымліваць у гадзіну каля 900 франкаў. Побач з гэтым у той-жа Францыі ёсьць каля 1½ мільёнаў працаўнікоў, якія змагаюцца дома за кусок хлеба і вельмі часта запрацоўваюць у год меней, як гэтыя мільянеры ў адну гадзіну.

У Англіі палавіна ўсіх нацыянальных багацьцяў належыць да ⅛ часьці насяленьня. Бадай што ўся тэрыторыя Лёндана з дамамі належыць да чатырох пэраў, да якіх золата, як кажуць, ракой ліецца. А хіба нечага напамінаць, што ў Лёндане як і ўсіх сучасных гарадох цэлыя мільёны работнікаў гібея па сырых сутарэнях.

Але нельга зраўняць гэтых мільянэраў з Амэрыканскімі мільярдэрамі. Спачатку Э. Міло хоча сабе ўясьніць, што такое мільярд, інакш кажучы, 1000 мільёнаў? Для гэтага ён ужывае розныя геаграфічныя і астранамічныя абшары і спосабы і ўразумеўшы веліч гэтай цыфры кажа, што 20 амэрыканскіх мільярдэраў атрымліваюць у год па 50 мільёнаў франкаў кожны, а Джон Рокфелер —500 мільёнаў даходу, што ў гадзіну будзе вышэй 57000 фр. і т. п.

Лішня было-б прыводзіць прыклады бяды, нэндзы і занепаду, бо каму-ж яны больш ведама як не нам працоўным, паднявольным.

Усім выразна відаць хворасьць такога становішча. І кожны працоўны павінен рашуча змагацца з гэтай хворасьцяй і цьверда ўразумець і раз на заўсёды зазначыць сабе, што такі мільярдэр ніколі па добрай волі ня зьлітуецца над ім, не растанецца з захопленымі народнымі багацтвамі. Вось прыклад: калі ў 1909 годзе рабочыя патрэбавалі ажыцьцёвіць закон аб страхаваньні ад старасьці, дык для гэтага трэба было аблажыць даходы лордаў, што выходзіла ня больш 8 пэнсаў у дзень. Лорды паднялі вялікі шум і пратэст. І толькі калі Лойд Джордж прыгразіў законам, рэвалюцыяй і іншымі „страхамі“, тады багацеі згадзіліся. А справа была ўсяго а 8 пэнсах у дзень тады калі некаторыя з іх атрымлівалі па 15 франкаў у сакунду!

Л.

✦✦✦✦

Маленькі фэльетон.

Амнэстыя.

Гэнарал Сікорскі хадзіў па сваім пакоі і разважаў:

— Манеўр удаўся, усходнія межы маем, тыл забясьпечаны, дыпляматам з крэсаў можна сказаць: вольна! Урачыстасьць адбылася з трэскам, калі ня лічыць Луцкевіча, якога мы зарана выпусьцілі з вастрогу. Але гэта яшчэ ня ўсё. Знаўцы цьвердзяць, што ў такіх выпадках „належыць“ зрабіць амнэстыю. Урэшце, скуль я магу ведаць як робіцца амнэстыя: гэтага ў войску ня вучаць. Сказаў бы першаму лепшаму палітыку: „Зважай! Амнэстыя, назад!“— але скажуць, што налпую свайго папярэдніка сапёра Марачэўскага. Трэба пазваць на ратунак Ратуя.

Зьявіўся Ратай і мэдытуе:

— Ніяк я сваім мужычым розумам не дайду як выкараскацца з гэтай палітычнай каламуці. Калі амнэстыі не агалосім, дык Эўропа скажа, што мы народ непалітычны. Калі украінцаў і беларусаў выпусьцім з татавай хаты, дык наробяць нам страшэннага гармідару. Адзін Луцкевіч так нагвалтаваў, што ажно па ўсей Польшчы розглас пайшоў, а што-ж будзе, калі сотні Луцкевічаў з вастрогаў выпусьцім? Эўропа гатова падумаць, што ўсходнія землі былі далучаны без згоды іх насяленьня. Нічога, пане старшыня, не дараджу амнэстыя гэта ня мужычая справа.

— І не генаральская — сказаў у задуме старшыня.

— Маю раду,— усьцешыўся маршалак. — Як у гэтым сойме добра прыгледзіўся да ўсіх, дык пераканаўся, што найспрытнейшы народ гэта дыплёматы. Вось угаварыць табе, што захоча. З чорнага зробіць белае і наадварот.

— Добрая рада — сказаў старшыня. — Пазавем дыплёмату.

Дыплёмата, дазнаўшыся над чым ломяць галовы верхаводы, засьмяяўся хітра.

— Нічога ў гэтым труднага няма. Справа ясная як крыштал. Мусім агалосіць амнэстыю для палітычных і нікога з вастрогаў ня выпусьцім. А зробім гэта вось як. Агалосім уставу аб амнэстыі і скажым, што яна абнімае усё праступкі, выцекаючыя з палітычных учынкаў. А ў канцы дамо такі сабе малы дадатак, які будзе тлумачыць, што амнэстыя ня тычыцца да параграфаў, абнімаючых праступкі, выцекаючыя з палітычных учынкаў. Вось і ўсё!

— Брава! Брава! — закрычалі задаволеныя дзяржаўныя мужы.

R.

✦✦✦✦

месяца Нізана, ці тады, калі рымляне абходзілі сьвята Аттіса?

А лягэнда аб уваскрасеньні Ісуса была старою адвечнаю лягэндаю аб добрым богу замучаным ці праз ворагаў паказаным, які аднак вясной устае з мёртвых. Такімі замучанымі і па трох днях уваскрасаючымі багамі былі перадусім: грэцкі Адоніс, фрыгійскі Аттіс і эгіпецкі Озырыс. Культ гэткіх багоў быў надта пашыраны ў Рыме і шмат якіх іншых мяйсцох Рымскай дзяржавы. Асабліва цікавы абрады рымскага Аттіса.

Гэтыя сьвяткаваньні былі арганізоўваны ў апошніх днях сакавіка, зьвязываючы іх вясеньнім параўнаньнем дня і ночы. Культ Аттіса лучыўся з культам ягонай маткі Цыбэлі, якая аплаківала сьмерць свайго сына. Парадак сьвяткаваньня быў гэткі.

22 сакавіка зрубалі сосну, ў гаі пасьвячоным матцы Аттіса; гэты слуп абвівалі белымі йстужкамі і вянкамі з фіялак і прыбівалі да яго выразаную фігуру, выабражаючую маладога чалавека. Усё гэта з працэсыяй адносілі ў бажніцу. Наступны дзень быў днём пасьвячэньня трубаў і называўся tubilustrium. Дзень 24 сакавіка называўся днём крыві; гэта быў дзень агульнай жалобы, масавага атчаю, а фанатыкі часта наносілі сабе крывавыя раны. Урэшці дзень 25 сакавіка быў дзень радасьці. Духоўнікі урачыста абвяшчалі, што бог уваскрос і агульны сум адразу зьмяняўся шалёнай радасьцю. Гулялі і танцавалі ўсялякімі спосабамі. У гэты дзень выпушчалі на волю некаторых праступнікаў і ўпэўнай меры абвяшчалі бяскарнасьць. Урэшці дзень 26 сакавіка быў днём адпачынку пасьля сьвяткаваньня і днём мыцьця ў рацэ сьвятога возу і іншых рэчаў, ужываўшыхся ў часе абрадаў.

Да гэтых абрадаў падчас далучаліся яшчэ урачыстыя хаўтуры памёршага Аттіса (ягонай фігуры). У ночы пасьля хаўтураў, калі сум з прычыны сьмерці бога даходзіў да найвысшага напружаньня, раптам запальвалі сьвятло, адчынялі дамавіну і выймаючы з яе фігуру бога, абвяшчалі, што Аттіс уваскрос. Духоўнік, які адпраўляў набажэнства, мазаў усім прысутным губы сьвятою аліваю і кожнаму паціханьку шаптаў: „Цешцеся верныя, бо вось бог выратаваны і вас выратуе з цярпеньняў“.

Згодна з захаваўшайся рэляцыяй аднаго з пазьнейшых нэоплятонікаў, нейкага Дамасціуса (каля 453—533 г. па Н. Хр.) ведаем, што гэта азначала вызваленьне ад цярпеньняў пякельных.

Апрача публічных урачыстасьцей таксама адбываліся тайныя абрады, празначаныя выключна для пасьвячоных. На жаль апісаньня гэтых абрадаў не дайшлі да нашых часаў. Ведаем толькі, што гэтыя абрады папярэджываліся аскетызмам, а перадусім постам, падчас якога ня толькі ня можна было есьці некаторых страваў, але таксама трэба было ўстрымлівацца ад палавых зносін. Важнай часткай гэтых тайных абрадаў была супольная брацкая вячэра, якая складалася з хлеба і віна.

Ня трэба прыпамінаць, што ўсё гэта перайшло потым да хрысьціянства, толькі заместа Аттіса стаў Хрыстос.

Раней мы ўспомнілі аб спору аб тым, калі і якім чынам трэба абыходзіць веснавыя сьвяты. Спор гэты, які трываў некалькі дзесяткаў гадоў у другой палове другога веку і на пачатку трэцьцяга, называецца пасхальным спорам і нарэшці закончыўся перамогаю рымскіх хрысьціян над хрысьціянамі жыдоўскімі, гэта знача, што астаўлены былі даўнейшыя, ўкараніўшыяся абрады Аттіса і Мітры, а толькі самы бог стаў звацца іначай. З тэй пары збаўца сьвету стаў звацца ня Аттіс, ня Озіріс, ня Адоніс і не Мітра — а Ісус Хрыстос. Лягэнды аб сьмерці і ўваскрасеньні, аб уступленьні да пекла, а таксама зьвязаныя з гэтым урачыстасьці захаваны, бадай бяз зьмены. Лучнасьць жа з старымі жыдоўскімі сказамі ўтрымалася такім спосабам, што сьмерць і ўваскрасеньне хрысьціянскага збаўцы сьвету, меліся адбывацца ў часе жыдоўскіх сьвят Пасхі, што гэтыя лягэндарныя выдарэньні прызнаны за містычнае заканчэньне жыдоўскіх сьвят і ўсё тэорытычна зьвязана з сымволікай жыдоўскага вялікоднага ягняці.

Дык вось бачым, што рэлігійныя абрады і сымволіка ёсьць шмат старэйшыя, чым багі, якія зьяўляюцца выразьнікамі—іначай кажучы — багі зьмяняюцца часьцей, як абрады і сымволіка; можна-б сказаць, што багі атрымліваюць у спадку абрадавыя вопраткі адны пасьля другіх.

Яшчэ старшымі ад сымвалу і абрадаў зьяўляюцца тэрміны штодзенных вялікіх сьвят, бо гэтыя тэрміны найчасьцей зьвязаны з зьменамі пор году, з штогодным рытмам, з штогодным жыцьцёвым удыханьнем і выдыханьнем—дык напэўна ўтрымаюцца так доўга, пакуль род людзкі будзе на зямной кулі круціцца каля сонца.

З усяе Беларусі.

Маладэчына, Вялейскага пав.

Побач з нашым мястэчкам Маладэчынам ёсьць двор Тышкевіча, які ў апошнія гады перайшоў у рукі другога абшарніка, пана Заянчкоўскага. На акрайках зямлі гэтага пана ўжо гадоў 20 з лішнім жывець чалавек 30 дробных арэндатараў, якія маюць па 1/8 дзесянціны зямлі і якія аднавілі кантракт на новыя 12 гадоў арэнды ў 1918 годзе, г. зн. да 1930 г. ужо з новым уласьнікам Заянчкоўскім, з платай па 20 руб. ў год.

Зямля гэтая раней была пад кустамі, балотная; арэндатары, пабудаваўшыя там ў першых гадох свайго арэндаваньня, вырабілі яе цяпер на агародную. У 1920 годзе арэндатары ўнесьлі Заянчкоўскаму па 20 мар. п. кожны, па згодзе з ім-жа у 1921 г. ўнесьлі яму па 80 мар.; у 1922 г. гэны пан запатрэбаваў ужо па 40.000 м. п. і чалавекі 3 арэндатароў нават унесьлі было яму гэную плату, а рэшта не маглі заплаціць такой вялікай сумы. Цяпер пан Заянчкоўскі вымагае ад іх за 1922 г. па 350.000 м. п. і за 1923 г. з усіх таксама па 350.000 м. п.

Бядуюць няшчасныя арэндатары, бачучы надзвычайную прагавітасьць, шалёныя панскія апэтыты. Гэта-ж ня жартачкі — за 1/8 дзесяціны арэнда ў год 350.000 м. п.; за цэлую дзесяціну гэта-ж вынясе 2.800.000 м. п.

Ня хочуць лічыцца, відаць, польскія паны-абшарнікі з польскімі-ж законамі аб арэндатарах, бо калі за 1/8 дзесянціны ён ня мае права браць па закону з усімі дадаткамі ня больш 15.000 м. п., дык ён, паневяраючыся над бедным арэндатарам, патрабуе з яго ня больш - ня менш як у 23 разы болей.

Маладачанін.

М. Раванічы. (Ігуменшчына).

Вялікі парк. Там-сям параскіданы быўшага пана будынкі (а ў самым пакоі зьмяшчаецца канцэлярыя ляьнічага, упраўляючага саўхозам, клюб і інш.); праз дарогу відаць гэтак сама нейкія яшчэ добрыя і цэлыя будынкі, а каля іх чарада людвей: бегаюць, длубаюцца, ну, як, напрыклад, мурашкі ў мурашніку. Тут падвозяць калодкі, скідаюць, падаюць, а з другога канца адвозяць ужо дошкі.

Шэрагі сялянскіх фурманак, гурт добрых хваёвых калод, а ўбаку на падмостках працуюць пілы. Як плюнуць, рэжуцца дошкі. Работа кіпіць.

Працуе добра пастроены лёкамабіль. Гэты лёкамабіль быў у саўхозе Шыпяны і жаднае карысьці ня прыносіў, стаяў ды й толькі. А тут яго пастроілі і пусьцілі ў ход. Усё гэта праца тутэйшага ўпраўляючага С. Рысяўца.

Заходжу ў школу. Яна зьмяшчаецца ў досыць добрым цёплым будынку. Школа абсталёвана добра і чыста, кватэра настаўніка нават з камфортам. Цеплата. Дровы ёсьць.

Есьць і клюб. Добра зробленая сцэна, здавальняючая заля. Прабавалі чытаць па розных пытаньнях лекцыі.

Канцэлярыя ўпраўляючага саўхозам гэтак сама робіць добрае ўражаньне. Адным словам, справа стаіць пакуль што добра.

М. Ніканові́ч.

У Полацку.

Посьле чатырохмесячнай зімовай працы ў Полацку праз раку Дзьвіну пабудаваны чыгуначны мост у кірунку на Маладэчна. Першы цягнік адыйшоў пры ўрачыстай абстаноўцы.

Бел. культура у Магілеускім Ін-це.

У Магілёўскім інстытуце народнае асьветы беларуская культурная праца пачынае памалу разьвівацца і ўваходзіць у сталыя, пэўныя формы. У сучасны момант яна вядзецца вось у якіх напрамках і выглядах.

Першым чынам у праграму інстытуту ўведзена выкладаньне беларусазнаўства. Лекцыі па беларусазнаўству, якія чытае Д. І. Даўгялла, адбываюцца спраўна і досыць цікавяць студэнтаў. Адзіная нястача, што ў курс беларусазнаўства не ўваходзіць беларуская мова. Тлумачыцца гэта тым, што ў Магілёве няма лектара добра ведаючага беларускую мову.

Сярод самых студэнтаў прыкмячаецца рух да працы па разьвіцьцю роднае культуры. Есьць беларуская асацыяцыя студэнтаў, на чале якой стаіць даволі энаргічны і здольны студэнт Макар Выдрыцкі. Асацыяцыя налічвае ў сваім складзе блізка 70 сяброў. Яна падзелена на колькі сэкцыяў, але сэкцыі гэтыя працуюць слаба. Наогул праца асацыяцыі пакуль што выяўляецца галоўным чынам у дакладах, дыспутах па розных пытаньнях беларускае культуры, якія ставяцца даволі часта і праходзяць жвава. Зрэдка ставяцца беларускія спэктаклі.

М. З.

Юрацішская гм. (Валожынскага пав.).

У мяст. Трабах у рэстарацыі асаднікі з дв. Бокшышкі напалі на сялян в. Загорцы Антона і Янку Альшэўскіх, бацьку і сына, пры гэтым бацьку выкруцілі правую руку, а сыну парэзалі нажом плячо і рукі. Альшэўскіх арыштавалі і адправілі на пастарунак, але потым іх звольнілі, і цяпер яны ўжо сёмую нядзелю хварэюць і ня могуць узяцца за працу. Асаднікаў міравы судзьдзя прыгаварыў на 5 дзён арышту.

Гаспадар з в. Яросьмішкі Вастрамецкі варочаўся з м. Траб дамоў; па дарозе дагнаў яго асаднік з дв. Бокшышкі і абабіў каменем.

Асаднікі-ж з гэтага двара дагледзялі, як селянін в. Баруцішкі Альшэўскі прадаў на рынку карову за 1.000,000 марак і паехаў да хаты. Як толькі выехаў за мястэчка яго дагналі асаднікі і хацелі адабраць грошы, але грошы былі далёка схаваны, і пакуль яны валтузіліся, але хтосьці даў знаць паліцыі, якая абараніла Альшэўскага і арыштавала асаднікаў, але праз паўгадзіны іх звольнілі. Альшэўскі атрымаў 12 ранаў нажом. Усе мяйсцовыя жыхары страшэнна абураны павядзеньнем асаднікаў і стэрарызаваны імі. Яны ўвесь час раз'ежджаюць з карабінамі, нажамі і равальверамі і ня дай Божа спаткацца з імі у дарозе! Калі-ж урэшце мы пазбавімся гэтай скулы! Хоць бы хто з пасloў прыехаў ды паглядзеў, што тут у нас робіцца!

Ст. Чытруновіч.

З беларускага жыцьця.

— 18 сакавіка адбыўся ліквідацыйны сход беларускага каапэратыву „Райніца“. Засновываецца новы каапэратыў „Сноп“.

— Новая кніга. У Менску вышла новая беларуская кніга Зьмітрака Бядулі „На зачараваных гонях“ зборнік апавяданьняў.

Арышты белрускіх вучыялёў.

Арыштована беларуская вучыцелька вёскі Рускае Сяло Аўгенія Занько і вучыцель Бурак.

Мітынг ў Маладэчыне.

28 гэтага сакавіка адбыўся беларускі мітынг у нашым месьце. З прамовамі выступалі беларускія паслы Варшаўскага Сойму Пётра Мятла і Сымон Рак-Міхайлоўскі. Дзякуючы рынкаваму дню і таму, што абвесткі аб мітынгу былі загадзя расклеены па вуліцах места, на мітынг сабралася кала 2000 асоб. Прамоўцы-паслы, інфармуючы аб працы ў Польскім Сойме Беларускага Пасольскага Клюбу, аб яго тактыцы і аб адносінах да сучаснага Ураду, заклікалі беларускую люднасьці да арганізацыі ў мэтах абароны сваіх правоў.

Горача вітаны былі праз нас нашы выбраньнікі, бо іхны прыезд, іхныя сьмелыя і вострыя прамовы раскрываюць нам сумную сучаснасьць, падтрымоўваюць нашую энэргію, нашыя сілы ў змаганьні з бяспраўем, ўносяць ў нашую сялянскую сямью сьвятло надзеі на лепшую будучыну.

Баўтручонак.

Беларусы у Латвіі.

(ад уласнага карэспандэнта).

† Ян Харлап.

У ваўторак 20 сакавіка беларускае грамадзянства м. Дзьвінску з сумам праводзіла, аплаківала і пахаўтурыла Ганаровага Старшыню Таварыства „Бацькаўшчына“, Гр. Яна Харлапа.

Нябошчык 32 гады працаваў вучыцелем і памёр ад сухотаў.

Яго былыя і цяперашнія вучні, а таксама вучні беларускае Дзьвінскае пачатковае школы і Гімназіі, слухачы Вучыцельскіх Курсаў і сябры вучыцелі дружнай грамадой явіліся аддаць нябошчыку апошняе прывітаньне.

Было шмат вянкоў, сярод якіх выдзеляўся дубовы вянок ад Т-ва „Бацькаўшчына“.

На магіле было сказана некалькі прамоў.

Ад імені Т-ва сказаў прамову сучасны Старшыня Праўленьня Гр. Красноўскі.

Пахавалі Яна Харлапа побач з яго сынам, памершым летам мінулага году.

Беларускія стужкі вянкоў прыкрылі абедзьве беларускія магілы.

Пасьля нябошчыка асталася жонка і 3-е дзетак вучняў.

Беларускія вечарыны ў Дзьвінску.

У суботу 17 і ў нядзелю 18 сакавіка адбыліся ў Дзьвінску беларускія вечарыны.

Першая рабілася Вучыцельскім Гуртком Беларускае Гімназіі і прайшла ня усім гладка. Гуртку варта-б было зьвярнуць больш увагі на падгатоўку і больш стараньня і загадзя паведамляць жыхарства.

Другая вечарына рабілася Беларускай Сялянска-Гаспадарскай школай. Як пьеса, гэтак і хор, у якіх прыймалі ўдзел слухачы Беларускіх Вучыцельскіх Курсаў і вучні гімназіі, былі спатканы публікай дужа цёпла.

Варта адзначыць гульню грамадзянкі Мікалаевай, якая заўсёды вядзе свае ролі са шчырым настроям і добрай падгатоўкай.

У хоры выдзеляюцца добрымі галасамі гр. гр. Бедарава, Мікалаева, Карнавухі і Трубецкая.

Кіруе хорам і аб'еднанай драматычнай дружынай гр. Паўліна Мядзіолка-Грыб.

Цягнуць брахуноў у суд.

Інспэктар Беларускіх Школ, гр. К. Езавітаў, падаў Пракурору Вакружнога Суду заявы, каб пацягнуць да суду Рэдактара газэты „Рыжскій Курьер“, Д. Забароўскага, і члена Сойму Ф. Кемпса за дапушчаную імі ганебны паклёп ў прэсе на беларускую справу і беларускіх дзеячаў у Латвіі.

Аналёгічныя заявы, аднычасна з ім, падалі яшчэ грамадзяне С. Сахараў і Мурнік.

З Менску.

Перавод мітрапаліта Мельхісэдэка.

Вышэйшая царкоўная ўправа праваслаўнай царквы пастанавіла мітрап. Беларусі Мельхісэдэка перавясьці на Петраградзкую катэдру.

Польска-беларускі слоўнік.

Альбэртам Паўловічам у сучасны момант, пасьля працягу чатырох-гадовай працы, закончана ўлажэньне польска-беларуска-расейскага слоўніка, які будзе мець каля 40 тысяч беларускіх слоў з тлумачэньнем іх на польскай і расейскай мовах.

Але аўтар слоўніка ня спыняець сваёй працы і маець на ўвазе прыдаць свайму слоўніку агульна-слявянскі характар, далучыўшы словы украінскай, чэшскай і сэрбскай моваў, паклаўшы ў аснову беларускую мову, як мову народа, захаваўшага дагэтуль, у параўнаньні са ўсімі слявянскімі плямёнамі, найбольш характэрных славянскіх асобнасьняў.

І ў гэтай справе Паўловіч зьвярнуўся да вядомага філёлёга славянскіх моваў акад. Карскага для атрыманьня неабходных крыніц, якія адсутны ў Менску.

А. Ш.

Да моладзі вёсак, мястэчак і гарадоу.

Дзіўна дзеіцца на сьвеці. Тое, што так упорна адкідывалі нашыя ворагі — істнаваньне народу беларускага — прапала. На таго, хто гэтак гаворыць глядзяць быццам на вар'ята ці дурня. Прадстаўнікі нашага народу адваявал нам гэнае права: Беларусам-людзьмі зівацца. Першы этап у гэтым напрамку пройдзены. Гісторыя Беларусі злучылася ў апошніх сваіх падзеях так стульна з гісторыяй сусьветнай, што глянуўшы з аднога боку ў сьвет, зараз убачыш аналёгію да самых сябе, зараз убачым, што тое, што мы робім, пачынаюць і іншыя народы.

Сусьветная вайна зруйнавала ўсе фундаманты жыцьця грамадзкага, нацыянальнага і дзяржаўнага. Кожная нацыя па вайне пачала рабіць агляд сябе, сваіх сілаў, імкненьняў і мэтаў. І ў першы чарод была тут закранута моладзь. Бо моладзь або была скумячана надта моцна вайною і цяпер пачала выпрастоўвацца, ці зноў іншая частка прышла да таго, што стварыла вайна і спаткалася з пэўнымі фактамі, якія прыняла, або пачынала барацьбу з імі, барацьбу на жыцьцё і сьмерць. Гэта бачылася па ўсём сьвеці. І ня дарма, бо моладзь гаворыць за тое, якім будзець народ і дзяржава...

Беларуская моладзь мо крыху спазьнілася, мо абставіны ў яе былі іншыя, што яна непраявіла свайго голаса да гэтае пары. Мо яна дужала, ўзмацоўвалася, яна праўда часта рабіла пэўныя ня заўсёды шчасьлівыя спробы весьці сваё жыцьцё. Было дрэнна, бо ня было еднасьці, ня было супольнае згоднае працы і змаганьня, ня прышла часіна, калі ўсе зразумелі, што ў арганізацыі сіла і моц!.. Што грамада толькі дасьць магчымасьць змагацца і працаваць дзеля сваіх ідэалаў...

Пара гэтая кончыцца. Неабходнасьць сконцэтраванай, злучанай працы стала ясною і зразумелаю для ўсіх. Пачынаюцца рабіць першыя крокі дзеля аб'еднаньня ўсіх істнуючых арганізацыяў моладзі да гэтае пары і арганізаваць новыя гурткі. Віленская беларуская моладзь зразумела, што на ёй у першым чарадзе ляжыць адказнасьць за ўсю працу і з усею павагаю і пракананьнем узялася за работу. Арганізуюцца ў Вільні курсы, маючыя на мэці гэтую самую вось думку, быў апрацованы і пададзены на легалізацыю статут, які дасьць магчымасьць нікога не баючыся, зусім сьмела заняцца арганізацыяю моладзі.

І мы верым, што наша праца будзець зразумелай для вёскі беларускае мястэчак і гарадоў. Думаем, што ўсе, каму на сэрцы ляжыць разьвіцьцё нашага краю і народу — злучацца з намі. Тады будзем дужыя, тады нас ніхто ня зглуміць.

Арганізацыйная камісія курсаў і Цантральнага Саюза беларускае моладзі.

Замест Вялікодных візытаў.

На карысьць культурна-прасьветнай дзейнасьці Віленскага Беларускага К-ту Помачы пацярпеўшым ад вайны.

Красінскі М. — 5000 м.
Рак-Міхайлоўскі — 5000 м.
Міхалевіч — 5000 м.
Трэпка — 10000 м.

Сэкрэтарыяты Беларускага Пасольскага Клюбу.

1) **Вільня,** Віленская вул. № 12 кв. 6.
2) **Ліда,** II Слабодка № 8 сэкрэтар Калясінскі.
3) **м. Глыбокае,** Дзісьненскага павету, вул. Сенкевіча № 46.
4) **Жодзішкі,** Сьвенцянскага пав. кс. Годлеускі.
5) **Наваградак,** Вялікі Рынак 14, сэкр. Ян Віруковіч.
6) **Нясьвіж,** Альбянская 28, сэкр. Ян Шнаркевіч.
7) **м. Стоупцы,** Шпітальная, 22. Г. А. Сабалеускі.
8) **Баранавічы.**
9) **Горадня,** Мастовая 9.
10) **Валкавыск,** Пясковая 14.
11) **Бельск,** Замкевая вул. № 3. кв 1 сэкр. Канстанцін Карыцкі.
12) **м. Саколка,** Горадзенская вул., № 34.
13) **м. Клешчэлі,** Бельск. павету, вул.
14) **м. Крынкі,** Горадзенскага павету, Горадзенская вул. № 34.
15) **Пружаны,** вул. Дамброускага № 29.

Рэдактар-Выдавец **Я. Лагіновіч.**

Друкарня Крайнес і Кавальскі, Вялікая вул., № 39.